

CUVÂNT ÎNAINTE

Tudor Ciortea a fost compozitor, muzicolog și profesor (n. 28.XI.1903, Brașov – m. 13.X. 1982, București). Și-a început studiile muzicale la Brașov (1910-1917), cu Gheorghe Dima și Rudolf Lassel, și le-a continuat la Cluj (1921-1922), cu Johannes Schuller (armonie) și Ilie Sibianu (pian), la Bruxelles (1925) cu Josepli Jongan (contrapunct) și la Paris (1926-1927), cu Maurice Imbert (contrapunct). S-a perfecționat la *Ecole normale de musique* din Paris (1927—1928), cu Paul Dukas (compoziție) și Nadia Boulanger (analize muzicale). Și-a echivalat studiile din străinătate la Conservatorul din București (1929-1930), cu Ion Nonna Otescu (contrapunct, compoziție) și Constantin Brăiloiu (istoria muzicii, folclor). A urmat Academia comercială din Cluj (1920-1924) și Facultatea de drept din Bruxelles (1924-1926) obținând licența (1926).

A fost distins cu Mențiunea I la Premiul de compoziție George Enescu (1946), Premiul de Stat, cls. II (1955), Premiul Academiei Române (1964), titlul de Maestru Emerit al Artei (1964), Ordinul Meritul Cultural, cls. II (1966), Premiile Uniunii Compozitorilor (1969,1974,1976), Marele Premiu al Uniunii Compozitorilor (1981).

Creator de temeinică și severă cultură umanistă, Tudor Ciortea ocupă un loc aparte în muzica românească atât prin stilul său caracteristic, cât mai ales prin drumul artistic – poate singular – în peisajul componistic românesc de la mijlocul secolului XX. Deși a intrat târziu în câmpul creației (la vârsta de 40-42 de ani – exepând câteva piese de școală – genul simfonic abordându-l abia la 45 de ani), a parcurs cu repeziciune etapele limbajului muzical contemporan, stăpânind cu virtuozitate cuceririle cele mai noi ale tehnicii componistice.

Hrănindu-se permanent cu seva muzicii populare, Tudor Ciortea a urmărit să-i descopere acele valențe ascunse ce se potriveau atât firii sale artistice, cât și spiritului de sinteză universală. Încercarea de a împăca ritmul giusto al jocurilor populare și al arhaicelor colinde, cu tipicul parlando rubato al doinelor și baladelor, l-a condus spre acea sinteză proprie ultimei etape creatoare în care formele tradiționale ating aspecte de un modernism surprinzător într-un neoclasicism, adesea întrepătruns de baroc („tehnica mea de bază în compoziție este de factură neoclasică împletită cu elemente neobaroc”).

Fire de poet – ca om și ca artist – (edificator ne apare articolul confesiv *Cântul și poezia* publicat în *Astra*, Brașov, nr. 8, 1978), temperament funciarmente liric, natură non-conflictuală, Tudor Ciortea și-a aflat poate definitivă consacrare în genul cameral și, în special, în cel vocal. Aici și-a exersat tehnicile, aici și-a împlinit căutările și, indiscutabil, aici trebuie consemnate izbânzile majore ce l-au impus cu certitudine în peisajul școlii muzicale românești.

Autocaracterizându-și etapele, compozitorul recunoaște o perioadă de asimilare a folclorului românesc (1946-1956), apoi o fază de lărgire a paletii sonore prin cromatizarea modurilor populare (1957-1968) și, în sfârșit, o ultimă treaptă de valorificare a structurilor serial-modale. Unii exegeți au descoperit încercări dodecafonic-seriale (Cvartetul nr. 3), mergând până la tehnica punctualistă (lieduri).

Contactul direct cu etno-muzicologul Constantin Brăiloiu în epoca de formare a avut un rol esențial în orientarea definitivă spre folclor. Dacă primele suite și sonate au vizibile amprente dialectale transilvănene (Bihor, Hunedoara, Târnava, Maramureș) faptul nu trebuie să surprindă: compozitorul se simțea legat de solul lui natal, iar Béla Bartók conferea un model ideal (tot pe același folclor ardelenesc) pentru generația muzicienilor anilor 1935-1950. Apelul la citatul folcloric oferea soluții de culoare și autenticitate națională inedită pentru creatorii epocii, Tudor Ciortea încadrându-se perfect în „moda” timpului. Desigur, ulterior și-a făurit un limbaj personal în stil popular, ce a evoluat până la dizolvarea folclorului în esențe pure.

Este interesant de remarcat faptul că Tudor Ciortea a impus în creația sa o melodie pluri-celulară – motive concise, incisive, quasi-autonome, pregnante – ce izvorăsc din melosul popular. Adeseori, linia melodică îmbracă aspecte baroce printr-o caracteristică îmbogățire ornamentală (trilul). Compozitor cu înclinații coloristice pregnante, Tudor Ciortea a folosit armonia și ritmul spre a împrumuta imaginilor o forță picturală. De aici și înclinația spre programatism (octetul Din isprăvile lui Păcală, schițele pentru pian De-ale copiilor). Până și apelul la unele jocuri populare repezi (mai ales cele din Transilvania de tipul învârtita, bărbuncul, țarina, brâul), împrumută paginilor sale muzicale o tentă vizuală. Maestru al formei – în special al miniaturilor instrumentale – Tudor Ciortea a îmbogățit tiparele tradiționale cu elemente inedite de mixaj sonor. Mânuiitor excelent al timbrurilor (dovadă lucrările pentru clarinet, trompetă, corn, flaut, orgă), compozitorul – în puținele piese orchestrale – a făcut risipă de soluții instrumentale, uneori prin detalii surprinzătoare, reușind să obțină efecte sonore neașteptate.

Variațiunile pe o temă de colind pentru pian și orchestră (1969) au apărut trei ani mai târziu la Editura Uniunii Compozitorilor, sub numele de *Variațiuni pentru pian și orchestră pe o temă populară*, lucrarea fiind considerată de compozitor drept un moment de răscruce, o nouă etapă în muzica sa simfonică. Muzicologul Valentina Sandu-Dediu aprecia într-un interviu despre Tudor Ciortea că Variațiunile „se apropie de modernitate; dezvăluie o armonie modală rafinată, cu acorduri de cvarte, unde diatonicul se confruntă cu cromaticul. Colindul supus variaționării provine din zona Maramureșului, integrat într-o atmosferă orchestrală din care nu lipsesc momente punctualiste sau aluzii la *Oiseaux exotiques* de Messiaen”.

Muzicologul Tudor Ciortea și-a câștigat un loc aparte prin exegezele pertinente asupra sonatelor de vioară de George Enescu (nr. 3 și „torso”) și a cvartetelor de coarde de Beethoven. Sobru, auster, profund și scrupulos în analize, cercetătorul Tudor Ciortea a descifrat – dincolo de partituri – sensuri și idei creatoare ale celor doi geniali muzicieni. Stilul literar elevat, probând vasta sa cultură, se întemeiază pe o limbă românească neaoșă, plină de savoare, pitoresc și pete de culoare autohtonă. Muzicologul îl completează armonios pe compozitorul de probitate profesională, Tudor Ciortea, înscriindu-se printre creatorii de frunte ai școlii românești contemporane.

PREFACE

Tudor Ciorte, a composer, musicologist and teacher (28.XI.1903, Braşov - 13.X.1982, Bucharest) began his musical studies in Braşov (1910-1917) with Gheorghe Dima and Rudolf Lassel and continued them in Cluj (1921-1922) with Johannes Schuller (harmony) and Ilie Sibianu (piano), in Brussels (1925) with Josepli Jongan (counterpoint) and Paris (1926-1927), with Maurice Imbert (counterpoint). He then went on at the Ecole normale de musique in Paris (1927-1928), working with Paul Dukas (composition) and Nadia Boulanger (music analysis). After this he returned to Romania where he further developed at the Bucharest Conservatory (1929-1930) with Ion Nonna Otescu (counterpoint, composition) and Constantin Brăiloiu (history of music, folklore). He also attended the Commercial Academy in Cluj (1920-1924) and obtained his license in law at the Law School in Brussels (1924-1926).

Among his distinctions, he was the first runner up (4th prize) at the George Enescu composition competition (1946), he won the State Prize II class (1955), the Romanian Academy Award (1964), the title of Emeritus Master of Art (1964), Cultural Merit Order, II class (1966), the Composers Union Awards (1969,1974,1976), and the Grand Prize of the Composers Union (1981).

A creator of thoroughly researched humanistic culture, Tudor Ciorte has a special place in the history of Romanian music through his characteristic style and especially through his unorthodox artistic path in the Romanian musical landscape from the middle of the 20th century. A musicologist that entered the field of creation late (at the age of 40-42 years - excepting a few school pieces), he went through the stages of the contemporary musical language at an accelerated pace, rapidly mastering the newest of the compositional techniques. Surely, this was possible due to his musicological training and a vast knowledge of the music of his time.

Taking inspiration from folk music, Tudor Ciorte sought to discover those hidden values that suited both his artistic nature and his questful spirit. The attempt to reconcile the giusto rhythm of the popular dances and of the archaic carols with the typical parlato rubato of the *doina* and ballads led him to the synthesis of his last creative output in which the traditional forms are infused by a surprising modernism in a neoclassical language interlocked with baroque figures.

A poet by nature with a lyrical temperament - as a man and as an artist - (as proven by his confessional article *The song and poetry* published in *Astra*, Braşov, no. 8, 1978), Tudor Ciorte may have found definitive satisfaction working within the chamber music genre, and especially the vocal field. Here he practiced his compositional techniques, he experimented and, unquestionably, here he created his most important body of works which stand proof of his importance in the landscape of the Romanian composition school.

Talking about his compositional phases, the composer points out a period of assimilation of the Romanian folklore (1946-1956), then a widening phase of his sound palette by the chromatization of folkloric modes (1957-1968) and, finally, a last step of diving into the structures of serial-modalism. Some researchers have discovered serial-dodecaphonic structures (Quartet no. 3) and the use of pointillism (in some of his songs). The direct contact with ethno-musicologist Constantin Brăiloiu during his

education played an essential role in the definitive orientation towards folklore. His first suites and sonatas have a visible Transylvanian traditional music imprint (Bihor, Hunedoara, Târnava, Maramureș) due to the composer's connection to his native soil. Béla Bartók was an ideal model (also using Transylvanian folklore as inspiration) for the generation of musicians from 1935-1950. The use of folklore quotation offered solutions of color and unique national authenticity for the creators of the time, including Tudor Ciortea which went along with this fashion. Later he developed a personal idiom in the folkloric style, which further transformed until the dissolution of folklore into its archetypal essential form.

In his works Tudor Ciortea used a multi-cellular melody – made up of concise, incisive, quasi-autonomous, poignant motifs – that springs from the popular idiom. Often the melodic line bears typical baroque clothing through characteristic ornamental enrichment (like the trill). A composer with strong coloristic inclinations, Tudor Ciortea used harmony and rhythm to lend pictorial force to his sound images. In this regard we can observe his inclination towards programmatic music (the octet *Din isprăvile lui Păcală*, the piano sketches *De-ale copiilor*). The use of some fast-paced dances (especially those from Transylvania like *învârtita*, *bărbuncul*, *țarina*, *brâu*), infuse his music with a strong visual dimension. A master of the musical form - especially of the instrumental miniature - Tudor Ciortea has enriched the traditional patterns with unique elements of sound mixing. An excellent handler of timbre (his works for clarinet, trumpet, horn, flute, organ stand proof), the composer used - in his few orchestral pieces - a rich array of instrumental solutions, sometimes employing surprising details with which he achieved unexpected sound effects.

The **Variations on the theme of a carol for piano and orchestra** (1969) first appeared in 1972 under the name of *Variations on a popular theme for piano and orchestra*. The work is considered as a crossroads piece by the composer himself, a new stage in his symphonic music. In an interview about Tudor Ciortea, musicologist Valentina Sandu-Dediu appreciated that the *Variations* „approach modernity; the work reveals a refined modal harmony based on fourth chords, where the diatonic is confronted with the chromatic. The main carol theme which comes from the area of Maramureș, is integrated in an orchestral atmosphere colored with pointillist moments and allusions to *Oiseaux exotiques* by Messiaen”.

As a musicologist Tudor Ciortea brought about important exegeses on the violin sonatas by George Enescu (no. 3 and "torso") and the string quartets by Beethoven. Serious, austere, profound and scrupulous in his analysis, the researcher has deciphered – going beyond the score – important creative meanings and ideas of the two brilliant musicians. The elevated literary style, infused with his vast culture, is based on a genuine uncomplicated Romanian language, full of flavors, picturesque images and indigenous colors. The musicologist in him completes the composer harmoniously. Although still relatively unknown as a composer, Tudor Ciortea is among the leading figures of the contemporary Romanian composition school.